

การนำนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติ
ในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา
เขตเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี
Implementation of Urban Planning Policy on Land
Use in the Area Surrounding Burapha University,
Saensuk Municipality, Mueang Chonburi District

เอกลักษณ์ ณ์ฤทธิ¹ สุรีพร สุขะวัลลิ² กิจฐเขต ไกรวาส³ อาภาภรณ์ สุขหอม⁴ และมะฮ์เดีย จำปีพันธุ์⁵
Akealuk Nuttarit¹, Sureepom Sukawonli², Kittachet Krivart³,
Arpaporn Sookhom⁴ and Mahdee Champeephan⁵

Received: 12 April 2026 Revised: 27 June 2026 Accepted: 30 June 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การเปลี่ยนแปลงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการศึกษาการวิจัยเรื่อง “การนำนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา เขตเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา เขตเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาในผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารและอดีตผู้บริหารส่วนราชการส่วนภูมิภาคและหน่วยงานภาคเอกชน 2) กลุ่มผู้บริหารและอดีตผู้บริหารของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่เขต 3 ของเขตเทศบาลเมืองแสนสุข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview)

¹ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Public Administration, Faculty of Political Science, Burapa University.

* First author, E-mail : akealuk@go.buu.ac.th

^{2,5} สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์; Public Administration, School of Political Science and Public Administration, Walailak University

E-mail: sureeporn.suk@wu.ac.th , *Corresponding author, E-mail: mahdee.ch@ru.ac.th

^{3,4} อาจารย์ สาขานวัตกรรมการบริหารการพัฒนาเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพายัพ; Lecturer Innovative Urban Development Administration Graduate School Payap University
e-mail ; dr.phukit@hotmail.com, e-mail ; aiam2524@gmail.com

จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคำตอบในทั้งสองวัตถุประสงค์ใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis) และการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative analysis)

ผลการศึกษา พบว่า ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสภาพทางกายภาพของบริเวณพื้นที่โดยรอบในเรื่อง 1) พื้นที่ที่ถูกปล่อยทิ้งรกร้างได้รับการพัฒนา 2) มีการพัฒนาสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ 3) มีการดูแลรักษาความปลอดภัยพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น 4) ลดจุดที่ถูกปล่อยรกร้าง เป็นแหล่งเสื่อมโทรม และเป็นจุดเสี่ยงการเกิดอาชญากรรม และ 5) บริการสาธารณะ และแหล่งบริการต่าง ๆ ของภาคเอกชน ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในพื้นที่ ส่วนผลกระทบด้านลบ ประกอบด้วย การทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด, ปัญหาขยะ เป็นต้น และการกีดขวางทางไหลของน้ำ ทำให้อาจเกิดปัญหาน้ำท่วมรุนแรงในอนาคต ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสภาพทางเศรษฐกิจของบริเวณพื้นที่โดยรอบในเรื่อง 1) ทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น 2) ระบบเศรษฐกิจชุมชนเกิดการหมุนเวียน และ 3) ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ส่วนผลกระทบด้านลบ ประกอบด้วย การที่ค่าครองชีพในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสภาพทางสังคมของบริเวณพื้นที่โดยรอบในเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้น ส่วนผลกระทบด้านลบ ประกอบด้วย 1) วิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนไป 2) ยากต่อการป้องกันปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหามิจฉาชีพ การทะเลาะวิวาท เป็นต้น และ 3) ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคม

คำสำคัญ: การนํานโยบายผังเมืองไปปฏิบัติ ผลกระทบ

Abstract

The research study, titled "Implementation of Urban Planning Policy on Land Use in the Area Surrounding Burapha University, Saensuk Municipality, Mueang Chonburi District," aimed to study the changes and impacts of land use changes in the area surrounding Burapha University, Saensuk Municipality, Mueang Chonburi District. The researcher interviewed three key informants: (1) current and former executives from regional government agencies and private sectors, (2) current and former executives of Saensuk Municipality, Mueang Chonburi District, and (3) community leaders in constituency 3 of Saensuk Municipality. The data collection

tool consisted of in-depth interviews with key informants from all three groups. Data were analyzed to address both objectives using typological and comparative analyses.

The results of the study revealed that land use changes in the area surrounding Burapha University have resulted in positive impacts on the physical condition of the surrounding area, including: (1) development of abandoned areas, (2) development of public utilities and services to cover all areas, (3) increased security around the university, and (4) reduction of abandoned and degraded areas. And it is a crime risk point. (5) Public services and various private sector services help facilitate people in the area. Negative impacts include traffic congestion, garbage problems, etc., and obstruction of water flow, which may cause severe flooding in the future. The study of land use changes in the area around Burapha University has caused positive impacts on the economic conditions of the surrounding area in terms of (1) increasing employment, (2) the community economic system has circulated, and (3) creating continuous economic activities. Negative impacts include higher living costs in the area. The study of land use changes in the area around Burapha University has caused positive effects on the social conditions of the surrounding area in terms of improving the quality of life of people in the area. Negative impacts include (1) changing the way of life and living conditions of people in the community, (2) making it challenging to prevent various problems, such as criminals, quarrels, etc., and (3) increasing the risk of social problems.

Keyword: Implementation of urban planning policies, impacts

บทนำ (Introduction)

เมือง (Urban) เป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก (นิธินันท์ วิสเวศวร, 2552) ทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่ เนื่องจากการอยู่รวมกันของผู้คนจำนวนมาก ทำให้ผู้ผลิตสินค้าและบริการได้รับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) รวมทั้งประหยัดต้นทุนการขนส่ง อีกทั้งการลงทุนในโครงสร้างสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ อาทิ ระบบขนส่งมวลชน เป็นต้น จะยิ่งเพิ่มขึ้นเนื่องจากความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ (อริสา จันทรบุนญา และจิรัฐ เจนพิงพร, 2561) ในอดีตปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากเข้ามาอาศัยอยู่รวมกันอาจเป็นปัจจัยด้านความปลอดภัย ด้านภูมิศาสตร์ แต่ในยุคปัจจุบันปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจถือเป็นเหตุผลสำคัญ

ของการที่ประชาชนจำนวนมากอพยพเข้ามาอาศัยอยู่รวมกัน อาทิ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล เชียงใหม่ ขอนแก่น ภูเก็ต และพัทยา เป็นต้น ซึ่งพื้นที่เหล่านี้เป็นแหล่งจ้างงานสำคัญ จึงทำให้ผู้คนจำนวนมากอพยพเข้ามาหางานทำ (กิจจุฑา ไกรวาส, จักรชัย สื่อประเสริฐสิทธิ์, ธาธิกานต์ ธัญญะกุล, จุฬาลักษณ์ พันธัง และอาภาภรณ์ สุขหอม, 2563) นอกจากนี้ในหลาย ๆ เมืองทั้งในประเทศและในประเทศ ยังมีการรวมตัวของประชากรเพื่อตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ที่มีมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ อาทิ เมืองซิดนีย์ ในบริเวณพื้นที่โดยรอบที่ตั้งของ University of Technology Sydney (UTS), ย่านฮงแด ในกรุงโซล ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยฮงอิก, ชุมชนบริเวณถนนห้วยแก้ว และชุมชนบริเวณถนนสุเทพ ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และชุมชนแสนสุข ที่ตั้งของมหาวิทยาลัยบูรพา เป็นต้น (เบญญทิพย์ คุณแก้ว, 2563)

มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางการบริการทางด้านการศึกษาที่ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่น พื้นที่โดยรอบของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มักจะมีหอพัก ร้านค้า และร้านกินดื่มรูปแบบต่าง ๆ ทำให้มีนักศึกษาเดินขวักไขว้อยู่ทั่วไป พื้นที่ดังกล่าวจึงมีความคึกคักและมีชีวิตชีวาอยู่เสมอ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองโดยรวม ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัย ผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้จะยิ่งชัดเจนในเมืองหลักและเมืองรองของทุกภูมิภาคที่จะมีสถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่หลายแห่ง ทำให้จำนวนนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยมีสัดส่วนสำคัญในประชากรเมือง นับตั้งแต่เมืองนครราชสีมา มีสัดส่วนร้อยละ 13 สงขลา-หาดใหญ่ มีสัดส่วนร้อยละ 15 เชียงใหม่ มีสัดส่วนร้อยละ 16 ขอนแก่น มีสัดส่วนร้อยละ 20 และเมืองมหาสารคามที่ได้ชื่อว่าเป็นตักศิลานคร มีสัดส่วนร้อยละ 45 (อภิวัฒน์ รัตนวราหะ, 2563) เช่นเดียวกับเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ที่การขยายตัวของเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา เนื่องจากมีการยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน เป็นมหาวิทยาลัยบูรพา จนในปัจจุบันได้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางสำคัญทั้งทางด้านการท่องเที่ยว การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยบูรพายังก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านลบจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่แบบไร้ทิศทาง ซึ่งนำมาสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม และอื่น ๆ รวมไปถึงปัญหาความแออัดของสิ่งปลูกสร้างในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัย ทั้งในส่วนที่เป็นหอพัก ร้านค้า ร้านอาหาร อาคารพาณิชย์ ถนน และสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ (กิจจุฑา ไกรวาส, อาภาภรณ์ สุขหอม, นันธิดา จันทรศิริ และมะฮ์ดีย์ จำปีพันธุ์, 2568) แม้ว่าในปี พ.ศ. 2562 จะมีการประกาศใช้ผังเมืองรวมจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2562 (กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2562, 2562) ในพื้นที่นี้ แต่เนื่องจากก่อนหน้านี้ในปี 2561 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 หรือ “ผังเมือง EEC” (พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษ

ภาคตะวันออก พ.ศ. 2561, 2561) ทำให้ผังเมืองรวมเมืองชลบุรีฉบับเดิมต้องถูกยกเลิกโดยปริยาย (กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2560, 2560) ซึ่งในระหว่างที่ยังไม่มีการจัดทำผังเมืองใหม่ให้แล้วเสร็จ ได้มีการใช้ผังเมือง EEC แทนผังเมืองฉบับเดิมไปก่อน ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างรวดเร็วในบริเวณพื้นที่

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยบูรพาในพื้นที่ ได้ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบแก่พื้นที่โดยรอบในหลาย ๆ ประเด็น แม้ว่าที่ผ่านมาพื้นที่ดังกล่าวนี้จะมีการประกาศใช้ผังเมืองรวมจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2562 แต่การนำกฎหมายและนโยบายผังเมืองมาปฏิบัติในพื้นที่ยังมีความล่าช้า เนื่องจากสภาพพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก อีกทั้งในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2562 ยังขาดแผนการพัฒนาสาธาณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่ให้สอดคล้องกับทิศทางการเติบโตของเมือง ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า มหาวิทยาลัยบูรพาได้สร้างการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่าง ๆ จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดขึ้นกับพื้นที่บริเวณโดยรอบอย่างไรบ้าง รวมทั้งการนำผังเมืองรวมจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2562 ไปปฏิบัติในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัย จะสามารถป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่าง ๆ จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณพื้นที่โดยรอบได้มากน้อยเพียงใด รวมทั้งจะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาสาธาณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่ให้สอดคล้องกับทิศทางการเติบโตของเมืองได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะสามารถวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่าง ๆ ที่มีต่อพื้นที่บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพาได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา เขตเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดการเติบโตของเมืองและชุมชน

Chapin, F., Stuart, Jr. (1965) ได้อธิบายปรากฏการณ์การเติบโตของเมืองไว้ว่าการขยายตัวของเมืองได้ขยายออกไปตามความต้องการของผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองซึ่งมีจำนวนที่มากขึ้น การขยายพื้นที่ออกไปมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัย เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการต่าง ๆ สอดคล้องกับบัวพันธ์ พรหมพักพิง, ยรรยง อินทร์ม่วง และมนต์ชัย ผ่องศิริ (2562) ที่ได้อธิบายการเติบโตของเมืองไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลง

การใช้ประโยชน์ที่ดินอันเนื่องมาจากผลของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเมืองอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับ จีรวัฒน์ ภูงาม, อีรพัฒน์ เชื้อนปัญญา และธวัชชัย ยาวินัง (2566) ได้อธิบายการเจริญเติบโตของเมืองไว้ในมิติของ “ความเป็นเมือง” ไว้ว่า ความเป็นเมืองสะท้อนการขยายตัวของพื้นที่สิ่งปลูกสร้างในหลายพื้นที่และการเคลื่อนย้ายของประชากร พลวัตความเป็นเมืองหากได้รับการสนับสนุนและวางแผนที่ดี ในอนาคตเมืองดังกล่าวจะเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต่อไป สำหรับลักษณะการเติบโตของเมืองและชุมชนนั้น ฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2536) ได้นำเสนอไว้ว่า การขยายตัวของเมืองและชุมชนแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการขยายตัวแบบแนวยาว (Linear Settlement) การขยายตัวของเมืองแบบแนวยาวจะพบในชุมชนเดิมที่มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมน้อย จึงมีการใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม ทำให้มีการตั้งชุมชนตามแนวความยาวของฝั่งแม่น้ำลำคลอง ซึ่งเรียกว่า River linear Settlement ส่วนการขยายตัวของเมืองที่พบบริเวณสองฝั่งถนนเรียกว่า Road Linear Settlement 2) รูปแบบการขยายตัวแบบกระจุกตัว (Cluster Settlement) การขยายตัวของเมืองแบบกระจุกตัวจะเกิดขึ้นบริเวณที่เป็นจุดตัดของเส้นทางคมนาคม เช่น จุดตัดตรงทางแยกของเส้นทางคมนาคม จุดตัดตรงบริเวณเส้นทางคมนาคมกับลำน้ำ ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นเกิดชุมชนขึ้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับทรัพยากรว่าอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการตั้งถิ่นฐานหรือไม่ 3) รูปแบบการขยายตัวแบบเป็นระเบียบ (Uniform Settlement) รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบเป็นระเบียบจะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศกระจายตัวของทรัพยากร และความสะดวกของเส้นทางคมนาคม ส่วนใหญ่พบในพื้นที่ที่มีการจัดสรรให้มีขนาดและระยะห่างเท่า ๆ กัน และมีการตัดผ่านของถนนที่มีรูปแบบเป็นตาราง และ 4) รูปแบบการขยายตัวแบบกระจาย (Scattered Settlement) รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายพบในพื้นที่ชนบทที่มีลักษณะของบ้านเรือนจะอยู่ห่างกัน และกระจายอยู่ในบริเวณที่นาหรือที่สวนของตนเอง บริเวณศูนย์กลางของชุมชน เช่น ร้านค้า โรงเรียน วัด จะอยู่ห่างจากบ้านเรือน ซึ่งการเติบโตของเมืองเกิดจากการเพิ่มของจำนวนประชากรและการใช้ที่ดิน

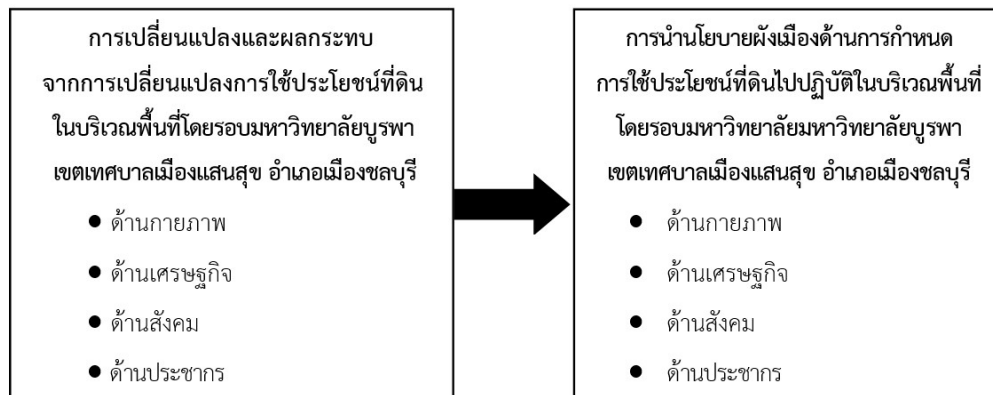
2. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ

Uday Chatterjee, Sushobhan Majumdar (2022) ได้อธิบายผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ทำให้เมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว และส่งผลให้อุณหภูมิในเมืองนั้นเพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับ สุพรรณษา ดาทอง (2566) ได้นำเสนอ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ว่าประกอบไปด้วย ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ผลกระทบทางสุขภาพ ทำให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจของประชาชนในพื้นที่ ผลกระทบทางสังคม

ทำให้ประชากรแฝงในพื้นที่เพิ่มขึ้น และทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ เกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม

สำหรับประเภทของผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น อำนวย วงษ์พานิช ได้แบ่งประเภทของผลกระทบจากแนวคิดของ Dye (Dye, 1982 อ้างในอำนวย วงษ์พานิช, 2549) ไว้ 4 ประเภท ดังนี้ ประเภทที่ 1 แบ่งตามเนื้อหา ประกอบด้วย ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคม ผลกระทบด้านการเมือง ผลกระทบด้านการบริหาร ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และผลกระทบด้านกายภาพ ประเภทที่ 2 แบ่งตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย ผลกระทบเชิงภาวะวิสัย (objective impact) เป็นผลกระทบที่ไม่ขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคน และผลกระทบเชิงอัตวิสัย (subjective impact) เป็นผลกระทบที่ขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคน ประเภทที่ 3 แบ่งตามทิศทางที่กระทบ ประกอบด้วย ผลกระทบโดยตรง (direct impact) และผลกระทบทางอ้อม (indirect impact) และประเภทที่ 4 แบ่งตามคุณค่าของผลกระทบ ประกอบด้วย ผลกระทบเชิงบวก (positive impact) เป็นผลกระทบที่พึงปรารถนา และผลกระทบเชิงลบ (negative impact) เป็นผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม 1) กลุ่มผู้บริหารและอดีตผู้บริหารส่วนราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดชลบุรี 2) กลุ่มผู้บริหารและอดีตผู้บริหารเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 3 ของเขตเทศบาลเมืองแสนสุข ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัทยบูรพา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้บริหารและอดีตผู้บริหารของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดชลบุรี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ว่าราชการจังหวัด/รองผู้ว่าราชการจังหวัด 2) อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด/อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัด 3) นายอำเภอ/ปลัดอาวุโสอำเภอเมืองชลบุรี 4) อดีตนายอำเภอ/อดีตปลัดอาวุโสอำเภอเมืองชลบุรี และ 5) โยธาธิการและผังเมือง/หัวหน้ากลุ่มงานผังเมือง

1.2 กลุ่มผู้บริหารและอดีตผู้บริหารเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1) นายกเทศมนตรี/รองนายกเทศมนตรี 2) ปลัดเทศบาล/รองปลัดเทศบาล 3) ผู้อำนวยการกองคลัง/ตัวแทนผู้อำนวยการกองคลัง 4) ผู้อำนวยการกองช่าง/ตัวแทนผู้อำนวยการกองช่าง และ 5) ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม/ตัวแทนผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

1.3 กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่เขตเลือกตั้งที่ 3 ของเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ประธานชุมชน/รองประธาน ชุมชนบางเป้ง ชุมชนหน้ามอ ชุมชนโชคดี ชุมชนสมใจนึก ชุมชนหน้าเทศบาล ชุมชนวัดแสนสุข ชุมชนแสนเจริญ 1 ชุมชนแสนเจริญ 2 ชุมชนเขาสามมุข และชุมชนบ้านแหลมแท่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยรายละเอียดของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือมี ดังนี้

1) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ และประเด็นคำถาม

2) นำประเด็นสำคัญที่ได้ไปสร้างเป็นเครื่องมือแนวคำถามสำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

3) นำเครื่องมือแนวคำถามที่ได้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและปรับแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ช่วยตรวจสอบเนื้อหาและความครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือแนวคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบไปด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ทางด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านประชากร

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการนำนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพาทางด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านประชากร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมได้ จะดำเนินการตามกรอบของวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา เขตเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี ใช้วิธีการจำแนกประเภท (Typological analysis) ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative analysis) เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร

2) การวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล การนำนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติ และใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของการนำนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติ

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา เขตเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี

1. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและผลกระทบทางด้านกายภาพที่มีต่อ
บริเวณพื้นที่โดยรอบ

ตารางที่ 1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและผลกระทบทางด้านกายภาพที่มีต่อบริเวณพื้นที่
โดยรอบ

การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางบวก	การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางลบ
1. มีการเกิดขึ้นของหอพัก อพาร์ทเมนต์ และ คอนโดมิเนียมในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัย ทำให้พื้นที่ที่ถูกปล่อยทิ้งรกร้างได้รับการพัฒนา	1. มีการเกิดขึ้นของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่เป็นแหล่งรวม ผู้คน เช่น หอพัก, ร้านอาหาร เป็นต้น ในบริเวณ พื้นที่ในถนนซอย ทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด, ปัญหาขยะ เป็นต้น
2. มีการพัฒนาพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัย ทำให้ สาธารณูปโภคและบริการสาธารณะต่าง ๆ ครอบคลุม ในทุกพื้นที่	2. การถมดินและปลูกสร้างอาคารในบริเวณพื้นที่ โดยรอบมหาวิทยาลัย บางจุดเป็นการกัดขวาง ทางไหล ของน้ำ ทำให้ในอนาคตอาจเกิดปัญหาน้ำท่วมรุนแรง
3. มีการดูแลรักษาความปลอดภัยในพื้นที่บริเวณ โดยรอบมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น เช่น มีการติดตั้งไฟ ส่องสว่าง กล้องวงจรปิด เป็นต้น	–
4. พื้นที่รอบมหาวิทยาลัยบางแห่งที่ถูกปล่อยรกร้าง เป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นจุดเสี่ยงในการเกิด อาชญากรรม ได้รับการพัฒนาให้เรียบร้อย สวยงาม สะอาดตา	–
5. การพัฒนาบริการสาธารณะ และแหล่งบริการต่าง ๆ ของภาคเอกชน ได้ช่วยอำนวยความสะดวกใน การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่	–

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา
ได้ทำให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสภาพทางกายภาพของบริเวณพื้นที่โดยรอบในเรื่อง 1) พื้นที่ที่ถูก
ปล่อยทิ้งรกร้างได้รับการพัฒนา 2) มีการพัฒนาสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะต่าง ๆ
ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ 3) มีการดูแลรักษาความปลอดภัยพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น 4) ลดจุดที่
ถูกปล่อยรกร้าง เป็นแหล่งเสื่อมโทรม และเป็นจุดเสี่ยงการเกิดอาชญากรรม และ 5) บริการสาธารณะ
และแหล่งบริการต่าง ๆ ของภาคเอกชน ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในพื้นที่ ส่วนผลกระทบ

ด้านลบ ประกอบด้วย การทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด, ปัญหาขยะ เป็นต้น และการกีดขวางทางไหลของน้ำ ทำให้อาจเกิดปัญหาน้ำท่วมรุนแรงในอนาคต

2. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่มีต่อบริเวณพื้นที่โดยรอบ

ตารางที่ 2 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่มีต่อบริเวณพื้นที่โดยรอบ

การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางบวก	การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางลบ
1. การเกิดขึ้นของสถานประกอบการจำนวนมาก ทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นในพื้นที่	1. การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรนักศึกษาในพื้นที่ ทำให้ความต้องการการบริการโภชนาการและบริการเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ค่าครองชีพในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น
2. การเกิดขึ้นของหอพัก อพาร์ทเมนต์ และคอนโดมิเนียม ทำให้ผู้คนจำนวนมากเข้ามาอาศัยอยู่ มีการจับจ่ายใช้สอย และระบบเศรษฐกิจชุมชนเกิดการหมุนเวียน	–
3. การพัฒนาพื้นที่พักอาศัยในบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง เช่น ร้านสะดวกซื้อ, ร้านอาหาร, ร้านซักรีด เป็นต้น	–

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสภาพทางเศรษฐกิจของบริเวณพื้นที่โดยรอบในเรื่อง 1) ทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น 2) ระบบเศรษฐกิจชุมชนเกิดการหมุนเวียน และ 3) ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ส่วนผลกระทบด้านลบ ประกอบด้วย การที่ค่าครองชีพในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและผลกระทบทางด้านสังคมที่มีต่อบริเวณพื้นที่โดยรอบ

ตารางที่ 3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและผลกระทบทางด้านสังคมที่มีต่อบริเวณพื้นที่โดยรอบ

การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางบวก	การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางลบ
1. การเพิ่มขึ้นของบริการสาธารณะทางด้านสาธารณสุข, การศึกษา, พื้นที่สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้น	1. การพัฒนาอาคารและสิ่งปลูกสร้างในรูปแบบของสังคมเมือง เช่น หอพัก, อาคารสูง เป็นต้น ทำให้วิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนไป

ตารางที่ 3 (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางบวก	การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางลบ
–	2. การเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหนาแน่นในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยของนักศึกษา ทำให้ยากในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาจากมิจฉาชีพ, การทะเลาะวิวาท เป็นต้น
–	3. การมีสถานบริการที่เป็นแหล่งมอมเมาเยาวชนเกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคม

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ได้ทำให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสภาพทางสังคมของบริเวณพื้นที่โดยรอบในเรื่องคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ดีขึ้น ส่วนผลกระทบด้านลบ ประกอบด้วย 1) วิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนไป 2) ยากต่อการป้องกันปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาจากมิจฉาชีพ, การทะเลาะวิวาท เป็นต้น และ 3) ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคม

อภิปรายผล (Research Discussion)

1. ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ที่พบว่า เดิมพื้นที่บริเวณมหาวิทยาลัยบูรพาก่อนปี พ.ศ. 2533 เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการเมือง โดยเฉพาะในประเด็นสำคัญ 5 ด้าน ประกอบด้วย การขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาขยะ การจราจร น้ำท่วม และการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ซึ่งล้วนสะท้อนถึงความสัมพันธ์แบบพลวัตระหว่างมหาวิทยาลัยกับพื้นที่เมือง ผลการศึกษาดังกล่าวนี้นสอดคล้องกับการศึกษาของ John Brennan (2019) งานวิจัยนี้ศึกษาเรื่อง "Universities: in, of, and beyond their cities Research Articles" ในแง่ของการมองมหาวิทยาลัยในฐานะ "กลไกขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเมือง" (agents of urban transformation) โดยเฉพาะในด้านที่มหาวิทยาลัยไม่ได้เพียงแค่ตั้งอยู่ในเมือง แต่ยัง “เข้าไปมีส่วนร่วม” กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงเมืองในระดับโครงสร้างและเชิงวัฒนธรรม Brennan ที่ชี้ให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยมีบทบาทเป็น “เครื่องมือเชิงสถาบัน” (institutional instruments) ที่สามารถเจรจาและปรับใช้ทรัพยากรเพื่อจัดรูปแบบพื้นที่เมืองใหม่ในบริบทของตนเอง มหาวิทยาลัยไม่เพียงแต่เป็นผู้ให้ความรู้ แต่ยังเป็น “ผู้เล่นเชิงพื้นที่” (spatial actors) ที่มีบทบาทต่อการวางผังเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ (learning city)

อย่างไรก็ตามมีความแตกต่างกันในประเด็นขนาดของเมือง Brennan มุ่งศึกษาในบริบทเมืองขนาดใหญ่ในสหราชอาณาจักร ซึ่งมหาวิทยาลัยมีความเก่าแก่และมีบทบาทในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ ขณะที่กรณีของเมืองท่าศาลาเป็นบริบทของเมืองกึ่งชนบทที่กำลังพัฒนา ทำให้ลักษณะของผลกระทบและความสัมพันธ์ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นและเป็นรูปธรรมด้านกายภาพมากกว่ามิติอัตลักษณ์หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ Brennan ชี้ให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยบางแห่งเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายเมืองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในโครงการที่เกี่ยวกับการวางยุทธศาสตร์ระดับภูมิภาค ขณะที่กรณีของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์นั้น บทบาทของมหาวิทยาลัยในการวางแผนนโยบายเมืองยังไม่เด่นชัดนัก แม้จะมีการริเริ่ม Smart City แต่ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและประสบกับปัญหาเชิงปฏิบัติหลายด้าน Brennan เน้นประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการพัฒนาศักยภาพพลเมือง (civic engagement) ผ่านกระบวนการเรียนรู้และนวัตกรรม กรณีของวลัยลักษณ์ยังไม่พบความชัดเจนในบทบาทดังกล่าว การพัฒนาเมืองยังคงอยู่ในระดับโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ในเมือง

2. ผลการศึกษาการนำนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติที่มีต่อสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา มีความสอดคล้องกับงานของ Cui Liu (บทคัดย่อ : 2017) งานวิจัยนี้ศึกษาเรื่อง "The Tensions of University–City Relations in the Knowledge Society" การขยายบทบาทของมหาวิทยาลัยในการกิจบริการสาธารณะ (public engagement) นอกเหนือจากการสอนและวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่นชี้ให้เห็นถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยในการ สร้างงาน ขยายธุรกิจชุมชน และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือกิจกรรมร่วมกับชุมชน ให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนเมือง Liu ชี้ว่าการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยและเมืองต้องอาศัย กลไกของพันธมิตรผู้ประกอบการ (entrepreneurial alliances) ซึ่งรวมถึงทั้งภาคการศึกษา ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น มหาวิทยาลัยไม่อาจดำรงอยู่โดยแยกขาดจากสภาพแวดล้อมเมือง โดยเฉพาะเมื่อเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) อย่างไรก็ตามยังมีข้อแตกต่างระดับของแรงดึงดูดเครียดในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับเมือง โดยเฉพาะในบริบทของจีนที่มหาวิทยาลัยอาจมีบทบาทแยกตัวหรือไม่ตอบสนองความต้องการของเมืองในวงกว้าง ตรงกันข้ามกับกรณีของมหาวิทยาลัยบูรพา ที่พบว่ามีการประสานความร่วมมืออย่างมีเป้าหมาย ในเชิงพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนผ่านโครงการต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

ผลการศึกษาการนำนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติที่มีต่อสภาพสังคมของพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา สอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณ สถิตพงศ์สถาพร (2564) เรื่อง บทบาทมหาวิทยาลัยต่อการสร้างเศรษฐกิจและนวัตกรรมของเมืองในประเทศไทย

ไทยที่พบว่า การตั้งมหาวิทยาลัยในเมืองมีผลเชิงบวกต่อรายได้และระดับการศึกษาแรงงาน รวมถึงการลดต้นทุนการอยู่อาศัยและการเดินทางของแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยยังถูกมองว่าเป็นแหล่งสร้างทุนมนุษย์และนวัตกรรมที่สำคัญ ซึ่งช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองทั้งทางเศรษฐกิจและนวัตกรรม งานวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นว่าแรงงานในพื้นที่ใกล้มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์และมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นกับมหาวิทยาลัย โดยมีทัศนคติเชิงบวกต่อบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในฐานะผู้สร้างโอกาสและพัฒนาทุนมนุษย์ มีความสอดคล้องในประเด็นบทบาทของมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทุนมนุษย์ การศึกษาของอรุณ สติตพงศ์ สถาพรได้ชี้ให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยมีส่วนทำให้แรงงานได้รับการศึกษาและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง โดยมหาวิทยาลัยไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่เป็นสถาบันการศึกษา แต่ยังเป็นศูนย์กลางทางสังคมที่เชื่อมโยงคนในชุมชนและส่งเสริมความเสมอภาค อย่างไรก็ตามผลการศึกษายังมีข้อแตกต่างกันในประเด็น ปริมาณระดับแรงงานในเมือง และการวิเคราะห์ผลต่างสองชั้นเพื่อประเมินผลกระทบของมหาวิทยาลัยต่อรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ ขณะที่ผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยบูรพาเน้นการบรรยายและวิเคราะห์เชิงคุณภาพในระดับชุมชนและเมืองท้องถิ่น

ผลการศึกษากำหนดนโยบายผังเมืองด้านการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปฏิบัติที่มีต่อสภาพประชากรของพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีข้อค้นพบว่ามหาวิทยาลัยบูรพามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงประชากรในเมืองท่าศาลา ผ่านการสนับสนุนที่อยู่อาศัย ส่งเสริมสภาพแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพและสาธารณสุขในพื้นที่ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังเปิดโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมทักษะชีวิตและจิตสำนึกให้กับประชากรในเมือง ซึ่งเป็นการสร้างทุนมนุษย์ที่สำคัญและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ John Brennan 2019) เรื่อง Universities: in, of, and beyond their cities Research Articles ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทที่ซับซ้อนของมหาวิทยาลัยในฐานะที่ตั้งอยู่ในบริบทของเมือง แต่ละมหาวิทยาลัยต้องเจรจาและกำหนดบทบาทของตนเองในเมืองที่ตั้งอยู่เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายและลำดับความสำคัญของสถาบันนั้น ๆ ในงานวิจัยนี้ มหาวิทยาลัยไม่ได้เป็นเพียงผู้รับผลกระทบจากเมือง แต่ยังสามารถมีส่วนร่วมและขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองให้กลายเป็น “เมืองแห่งการเรียนรู้” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์และสร้างโอกาสทางสังคมแก่ประชากร แต่ยังมีข้อค้นพบในบางประเด็นที่มีความแตกต่าง โดยมหาวิทยาลัยบูรพามีบทบาทเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนในการพัฒนาพื้นที่ที่อยู่อาศัยและสาธารณสุขสำหรับประชากร ขณะที่งานของ John Brennan พบว่า มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างมหาวิทยาลัยและเมืองในเชิงนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การเจรจาบทบาทของมหาวิทยาลัยในเมืองที่มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม โดยมหาวิทยาลัยบูรพาจะมีบทบาทสำคัญในระดับท้องถิ่นและชุมชน

ขณะที่มหาวิทยาลัยในการศึกษาของ John Brennan จะมีบทบาทในระดับภูมิภาคและนานาชาติ ภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์และการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจที่กว้างขวาง

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมโยธาธิการและผังเมืองควรส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการเติบโตของเมือง อาทิ ปรับปรุงและขยายระบบคมนาคม เช่น ถนน ทางจักรยาน และระบบขนส่งสาธารณะ เพื่อเชื่อมโยงระหว่างมหาวิทยาลัยกับพื้นที่ชุมชนรอบข้างอย่างมีประสิทธิภาพ

2. หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เพื่อรองรับประชากรและนักศึกษา

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ควรเป็นตัวกลางในการเข้าไปเจรจากับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการควบคุมราคาที่อยู่อาศัยและค่าเช่าในพื้นที่ใกล้มหาวิทยาลัย

4. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ควรร่วมกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ในการพัฒนาหลักสูตรและโครงการ เพื่อสร้างทักษะและโอกาสในการจ้างงานให้กับคนในพื้นที่

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยในแต่ละพื้นที่ควรวางแผนและดำเนินโครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียว สวนสาธารณะ และพื้นที่พักผ่อน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับประชาชนและนักศึกษา

6. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่กำหนดและขับเคลื่อนนโยบายจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพในพื้นที่มหาวิทยาลัยและพื้นที่โดยรอบ

7. กรมโยธาธิการและผังเมือง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ควรเร่งกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ในบริเวณพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการเมืองและการให้บริการสาธารณะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1. เทศบาลเมืองแสนสุขควรพัฒนาเส้นทางจักรยานและทางเดินเท้า เพิ่มความปลอดภัยและความสะดวกสำหรับนักศึกษาและประชาชนชาวแสนสุข

2. สำนักงานขนส่งจังหวัดชลบุรีควรจัดให้มีบริการรถประจำทางและรถสองแถว เชื่อมระหว่างมหาวิทยาลัยบูรพากับย่านชุมชน

3. เทศบาลเมืองแสนสุขควรดำเนินการสร้างและดูแลรักษาสวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียวใกล้มหาวิทยาลัยบูรพาและชายหาดบางแสน เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชนและนักศึกษา

4. มหาวิทยาลัยบูรพาควรดำเนินการสร้างพื้นที่สำหรับจอดจักรยานทั้งภายในมหาวิทยาลัย และพื้นที่ใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจในระยะยาวของมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีต่อเมืองแสนสุข
2. การประเมินผลกระทบจากการขยายตัวของมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีต่อพื้นที่สีเขียว และสิ่งแวดล้อมของเมืองแสนสุข
3. การวิเคราะห์บทบาทของมหาวิทยาลัยบูรพาในการพัฒนาชุมชน เช่น การบริการวิชาการ การวิจัยชุมชน และกิจกรรมสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2560. (2560, 3 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 49 ก. หน้า 1-8.
- กิจฐเขต ไกรवास, จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์, ธาธิกานต์ ธัญญะกุล, จุฬาลักษณ์ พันธัง และอาภาภรณ์ สุขหอม. (2563). *โครงการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป จำนวน การกระจายตัว และวัตถุประสงค์ในการย้ายถิ่นของประชากรแฝงในเมืองพัทยา เพื่อใช้กำหนดแนวทางในการวางแผนพัฒนาเมืองพัทยา ระยะที่ 1*. ชลบุรี: เมืองพัทยา.
- กิจฐเขต ไกรवास, อาภาภรณ์ สุขหอม, นันธิดา จันทรศิริ และมะฮ์ดีย์ จำปีพันธุ์. (2568). *โครงการศึกษาความเป็นไปได้ วางผังแม่บท และศึกษาแนวทาง/มาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนา พื้นที่สาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวและนันทนาการ บริเวณชายหาดบ่อนท์ ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. นครศรีธรรมราช: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา.
- จิรวัดน์ ภูงาม, ธีรพัฒน์ เชื้อนปัญญา และธวัชชัย ยาวินัง. (2566). *Urbanization การขยายตัวของเมืองในภูมิภาค*. เชียงใหม่: ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2536). *การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตินันท์ วิศเวศวร. (2552). *เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยเมืองและภูมิภาค*. กรุงเทพฯ: บริษัท มิสเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย) จำกัด.

- บัวพันธ์ พรหมพักพิง, ยรรยง อินทร์ม่วง และมนต์ชัย ผ่องศิริ. (2562). *เมืองขอนแก่น: การเติบโต ความท้าทาย และโอกาส*. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- เบญญทิพย์ คุ่มแก้ว. (2563). *การเข้ามาของนักศึกษา และการพัฒนาพื้นที่รอบมหาวิทยาลัย กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. วิทยานิพนธ์การผังเมือง* มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561. (2561, 14 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 34 ก. หน้า 1-33.
- สุพรรณษา ดาทอง. (2566). *ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินระยะเป็ยงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก กรณีศึกษาตำบลพนานิคม อำเภอนิคมน้ำพัฒนา จังหวัดระยอง*. งานวิจัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2563). *เมืองมหาวิทยาลัย*. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/university-city/> สืบค้นเมื่อ 05/09/2023.
- อริสา จันทบุญทา และจิรัฐ เจนพิงพร. (2561). *ความเป็นเมือง (Urbanization) และนโยบายของไทย*. *FOCUSED AND QUICK (FAQ)*, 128, June 25, 2018.
- อรุณ สถิตพงศ์สถาพร. (2564). *บทบาทมหาวิทยาลัยต่อการสร้างเศรษฐกิจและนวัตกรรมของเมืองในประเทศไทย*. งานวิจัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานวย วงษ์พานิช. (2549). *การศึกษาผลกระทบทางสังคม อันเนื่องมาจากโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซธรรมชาติที่มีผลต่อประชาชนตามแนววางท่อส่งก๊าซธรรมชาติ: กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอบางทอง และอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี*. งานวิจัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Chapin, F., Stuart, Jr. (1965). *Urban land Use Planning*, 2nd edition. Urbama [Ill]: University of Illinois Press.
- Cui Liu. (2017). The Tensions of University–City Relations in the Knowledge Society. *Sage Journals*, 51(1), <https://doi.org/10.1177/0013124517727582>
- John Brennan. (2019). Universities: in, of, and beyond their cities Research Articles. *Oxford Review of Education*. 45(2), 188-203.
- Uday Chatterjee, Sushobhan Majumdar. (2022). Impact of Land Use Change and Rapid Urbanization on Urban Heat Island in Kolkata City: A Remote Sensing Based Perspective. *Journal of Urban Management*. 11(1), 59-71.